

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum hoc habeat ey fine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

adulteris, & similia
bonitatem & malitiam
habet specificam ex
objectione, ita qd̄ nō fo-
lum bonitatem, uel ma-
litiam genericā, sed iū
nuocem dat obiectū,
ut uti re sua, aut alie-
nated etiā specialissi-
mā, gnare ex ppria,
aut ex aliena uxore.

D 67.
primum malum est, si res genera-
ta non consequitur formam spe-
cificam, puta, si nō generetur ho-
mo, sed aliiquid loco hominis: ita
primum malum in actionibus moralibus est, quod
est ex obiecto, sicut accipere aliena: & dicitur malū
ex genere, genere pro specie accepto, eo modo lo-
quendi, quo dicimus humanum genus totam hu-
manam speciem.

A D PRIMVM ergo dicendum, quod licet res exteriores sint in scriptis bona, tamen nō semper ha-
bent debitam proportionem ad hanc, uel illā actio-
nem: & ideo in quantum considerantur, ut obiecta
tum actionum, non habent rationem boni.

A D SECUNDVM dicendum, quod obiectum non est materia ex qua, sed materia circa quam: &
habet quodammodo rationem formae, in quantum
dat speciem.

A D TERTIVM dicendum, quod non semper obiectum actionis humanae, est obiectum actiū pot-
tentia. Nam appetitiva potentia est quodammodo
passiva, in quantum mouetur ab appetibili: & tamē
est principium humanorum actuum. Neque etiam
potentiarum actiuarum obiecta semper habent ra-
tionem effectus, sed quandojam sunt transmutata: sicut
alimentum transmutatum, est effectus nutriti-
væ potentiae: sed alimentum nondum transmuta-
tum comparatur ad potentiā nutritiā, sicut ma-
teria circa quam operatur. Ex hoc autem quod obie-
ctum est aliquo modo effectus potentiae actiū, se-
quitur, quod sit terminus actionis eius, & per conse-
quentes quod det ei formam & speciem: motus enim
habet speciem a terminis. Et quamvis etiam bonitas
actionis non causetur ex bonitate effectus, tamē ex
hoc dicitur actio bona, quod bonum effectum in-
ducere potest: & ita ipsa proportio actionis ad effec-
tum, est ratio bonitatis ipsius.

ARTICVLVS III.

A D QVARTVM sic proceditur. Videlur, quod
action non sit bona, uel mala ex circumstantia.
Circumstantia enim circumstantia est, sicut extra
ipsum existentes, ut dictum est: sed bonum & malum
sunt in ipsis rebus, ut dicitur in 6. Metaphysic. ergo
action non habet bonitatem, uel malitiam ex circun-
stantia.

T 2 Pr̄t. Bonitas, uel malitia actus maximè con-
sideratur in doctrina morum: sed circumstantia, cū sint
quædam accidentia actuum, uidentur esse pr̄ter cō-
siderationem artis: quia nulla ars considerat id, quod
est per accidens, ut dicitur in 6. Metaphysic. ergo bonitas
uel malitia actionis non est ex circumstantia.

T 3 Pr̄t. Id quod conuenit alicui secundum suam
substantiam, non attribuitur ei per aliquod accidens:
sed bonum & malum conuenit actioni secundum
suam substantiam, quia actio ex suo genere potest
esse bona uel mala, ut * dictum est. ergo non conve-
nit actioni ex circumstantia, qd̄ sit bona, uel mala.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in li.*
Eth. quod virtuosus operatur secundum quod opor-

attenditur ex sua forma, qd̄ dat spe-
cie ci, ita & prima bonitas actus
moralis attenditur ex obiecto cō-
uenienti: unde & à quibusdā uo-
catur bonum ex genere, pura, uti
re sua. Et sicut in rebus naturalib.
primum malum est, si res genera-
ta non consequitur formam spe-
cificam, puta, si nō generetur ho-
mo, sed aliiquid loco hominis: ita
primum malum in actionibus moralibus est, quod
est ex obiecto, sicut accipere aliena: & dicitur malū
ex genere, genere pro specie accepto, eo modo lo-
quendi, quo dicimus humanum genus totam hu-
manam speciem.

R E S P O N. Dicendum, quod in rebus naturali-
bus non inuenitur rotā plenitudo perfectionis, quæ
debetur ei ex forma substantiali, quæ dat speciem:
sed multum superadditum ex superuenientibus acci-
dentiis, sicut in homine ex figura, ex colore, & sic
de aliis, quorum si aliquod deficit ad decentem habi-
tudinem, confequitur malum: ita ēt est in actione.
Nam plenitudo bonitatis eius non tota consistit in
sua specie, sed aliiquid additur ex his, quæ adueniunt
tanquam accidētia quædam: & huiusmodi sunt cir-
cumstantiae debitæ. unde si aliquid deficit, quod reg-
ratur ad debitas circumstantias, erit actio mala.

A D PRIMVM ergo dicendum, qd̄ circumstantiae
sunt extra actionem, in quantum non sunt de es-
sentiā actionis, sunt tamen in ipsa actione uelut quædam
accidentia eius: sicut & accidentia, quæ sunt in sub-
stantiis naturalibus, sunt extra essentiā earum.

A D SECUNDVM dicendum, quod non omnia
accidentia per accidens se habent ad suam substatiā,
sed quædam sunt per se accidentia, quæ in unaqua-
que arte considerantur; & per hunc modum consi-
derantur circumstantia actiū in doctrina morali.

A D TERTIVM dicendum, quod cum bonum
conueratur cum ente, sicut ens dicitur secundum
substantiam, & secundum accidēs; ita & bonum at-
tribuitur alicui & secundum esse suum essentialē, &
secundum esse accidētale, tam in rebus naturalibus,
quam in actionibus moralibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actio humana sit bona, uel
mala ex fine.

A D QVARTVM sic proceditur. Videlur,
qd̄ bonum & malum
in actibus humanis nō sint ex fi-
ne. Dicit enim Dionys. 4. ca. de di-
no, quod nihil respiciens ad malū,
operatur. Si igitur ex fine deriu-
retur operatio bona, uel mala, nūl
la actio esset mala; quod patet ef-
se falsum.

T 2 Pr̄t. Bonitas actus est aliquid
in ipso existens; finis autē est cau-
sa extrinseca, non ergo secundum
finē dicitur actio bona, uel mala.

T 3 Pr̄t. Contingit aliquā bonam
operationē ad malū finē ordina-
ri, sicut cū aliquis dat eleemosy-
nā propter inanem gloriam, & eccl̄
uerlo, aliquā mala operationē or-
dinari ad bonū finem, sicut cū qd̄
furatur, ut det pauperi. non ergo
est ex fine actio bona, uel mala.

SED CONTRA est, quod Boetius
dicit in Topic. * quod cuius finis
bonus est, ipsum quoque bonū
est, & cuius finis malus est, ipsum
quoque malum est.

R E S P O N. Dicendum, qd̄ eadem
est dispositio rerū in bonitate, &
in esse. Sunt enim quædam, quo-

C Irca quartū art.
eiudem decimē
octauā questionis,
omislo tertio, aduer-
te quadriplicem bo-
nitatem in litera po-
sitivā actionis huma-
nae, sic, ut omnem bo-
nitatem cōvenire il-
lī intelligas, inquitū
est: actio humana.
Omnis n. humana a-
ctio quæcumq; ui-
tiofa, cōtinē sub ge-
nere actionis huma-
nae: qd̄ est actus à ra-
tione, & uolunta-
te: &c: & sic habet
bonitatem & chari-
tatem actionis hu-
mana: & quantū hu-
iūmodi enitatis, ha-
bet tantum bonita-
tis: & secundum hoc
(ut infra dicit) om-
nis nostra, quamvis
mala, actio ē à Dō.

* Circa distinctionē
huius quadruplicis
bonitatis, in litera,
dubius occurrit: quia
superius in q. 7. boni
tas finis posita est in
ter circumstantias: hic
autem diuiditur con-
tra bonitatem circu-
stantiarum.

Prima Secunda S. Thomæ. F Ad

Inf. q. 73. ar.
1. ad 1.
* c. 4. in par.
4. aliquantū
lum a princ
prio.

II. 3. c. 1. non
pauli a prin.

QVAEST. XVIII.

Ad hoc dicitur, q̄ finis etiā adiunctus, potest referri ad actū interiorem uoluntatis, & ad actū exteriorem. Si referat ad actū interiorem, non est circumstantia, sed ad substantiam actū specificatū concurrens. Si aut̄ referatur ad actū exteriorem, finis adiunctus habet rōnem circumstantia. Et sic cū aliquis moechar, ut

fureur, iuritus est circumstantia fornicatio-
nis exterioris, & spe-
cificatio interioris uel
le: propter quod in
festo art. huius q̄. dī,
q̄ huiusmodi finis,
puta, turū, specificat
et fornicationē exte-
riore formaliter, &
nō materialiter. I. ut
stat sub illo interiori
uelle, & non secundū
se. Idē ergo finis est
circumstantia, & speci-
ficatio, relatus ad eī
dem ē actū exteriore
humani diuer-
simodē. f. formaliter
& materialiter. Et
quonia sermons in
scientia, sunt formales,
merito bonitas
ex fine ut specifica-
distinguit contra bo-
nitatem ex circumstan-
tia etiam finis.

In rifione ad ter-
tiū eiusmē quarti ar-
ticuli, q̄ib⁹ occur-
rit. Q̄o sit possi-
ble actū bonū ex gñe
& circumstantijs, ordi-
nari ad malum fine,
aut econuerso: qua
est malus, uel bonus
ex fine adiuncto, er-
go non uariait ex fi-
ne. Et tenet se quāl-
q̄a quilibet finis ad-
iunctus hēt rōnem
circumstantia respe-
ctu actū exterioris
finis, ut dicitū est.
Vñ ergo implicatio
adieicto, cū dicitur
actū malus ex gñe
& circumstantijs ad
bonū finem, aut ecō
uerso, actū bonū ex
gñe & circumstantijs
ad malū finē. Qualis
enim est ex circumstan-
tia finis, ad talem est
finem adiunctum, &
ecōuerso. Cēstat au-
tem, q̄ totus hic fer-
mo, s. de fine ut cir-
cumstantia, & fine ma-
lo, ad quē actū bo-
nus, & bono, ad quē
actū malus ordinatur,
de fine adiuncto in-
telligitur, ut patet
ex supradictis.

¶ Ad hoc pōt dupli-
citer dici. Primo, q̄
licet actū malus et
ex circumstantia oī
finis, non possit ordinari in bonum finem: actū tamen malus ē
ex circumstantia finis, potest ordinari in finem bonum, uerbi gra-
tia, fornicari propter furari, propter prodigium esse, propter usur-
patōnem status, propter uindictam exercendam, & sic deinceps,
addendo finem fini semper malum, impossibile est ordinari in
bonum. Effet enim malus ex circumstantia om̄is finis, & sic effet
implicatio in adieicto: sed fornicari propter furari, quamvis sit
actū malus ex genere & circumstantia finis, potest tamen ordinari in
bonum propter eleemosynam dandam. Sed quia circumstan-
tia finis non arētatur magis ad unum finem, quam plures: aut

artic. 1.

rum esse ex alio nō dependet: &
I his sufficit cōsiderare ipsum co-
rū esse absoluē. Quēdā uero sūt,
quorum esse depēdet ab alio: vnde
de oportet, quōd considerentur
per considerationem ad cauām,

a quā dependent. Sicut autem ef-
fe rei dependet ab agente, & for-
ma, sic bonitas rei dependet à fi-
ne. Vnde in personis diuinis, quæ
non habent bonitatem dependē
tem ab alio, non confederalitati-
qua ratio bonitatis ex fine. A ctio-
nes autem humanæ, & alia, quo-
rum bonitas dependet ab alio, ha-
bent rationem bonitatis ex fine à
quo depēdent, preter bonitatem

absolutam, quæ in eis existit. Sic
igitur in actione humana, bonitas
quadruplex cōsiderari potest.
Vna quidem secundū genus,
prout scilicet est actio: quia quant-

tum habet de actione, & entitate,
tantum habet de bonitate, ut di-
ctum est. * Alia uero secundū spe-
ciam, quæ accipit secundū obie-
ctum conueniens. Tertia secun-
dū circumstantias, quasi secun-
dū accidentia quēdam. Quarta
autem secundū finem, quasi secun-
dū habitudinem ad bonita-
tis cauām.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quōd bonum, ad quod aliquis re-
spiciens operatur, non semper est
uerum bonum, sed quandoq; ue-
rū bonum, & quandoqueappa-
rens: & secundū hoc, ex fine se-
quitur actio mala.

ADS ECUNDVM dicendum, q̄
quamvis finis sit causa extrinseca,
tamē debita proportio ad finem,
& relatio in ipsum, inhæret a-
ctioni.

ADTERTIVM dicendum, quōd
nilib⁹ prohibet actioni habēti una
prædictarum bonitatum, deesse
aliā: & secundū hoc, contin-
git actionem, quæ est bona secun-
dū speciem suam, uel secundū
circumstantias, ordinari ad finem
malum, nec econuerso: nō tamē
est actio bona simpliciter, nisi
omnes bonitates concurrant: q̄a
quilibet singularis defectus cau-

Fplures, quam omnes possibiles adiungit: ideo dicitur secundo, q̄
in hoc, & similibus sermonibus, intelligendum est de circumstan-
tia manētibus pure circumstantijs, & non de circumstantijs tran-
seuntibus in specificantia actū. Vnde cum circumstantia finis
transferat in specificans actū, ut in sexto articulo author docet
inferius, conseq̄uis

est, quōd cum dicit,
quod actū bonū ex
generē, & circumsta-
ntia non transeun-
tibus respectu emē
actū in specificans
& similiter de malo.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliqua actio humana sit bona,
uel mala in sua specie.

AD QUINTVM sic proceditur.
Videtur, q̄ actū Morales nō
differantur secundū bonū
& malum. Bonum enim & malū
in actūbus inueniuntur conformiter
rebus, ut dictum est. * Sed in reb.
bonū & malum non diuersifi-
cāt speciem; idem enim specie est
homo bonus, & malus. ergo ne-
que etiam bonum & malum in
actūbus diuersificant speciem.

¶ 2 Prat. Malum, cū sit priua-
tio, est quoddam non ens, sed nō
ens non potest esse differentia, se-
cundū Philosophum in 3. Me-
taph. * Cum ergo differentia con-
fluit speciem, uidetur quōd ali-
quis actus ex hoc, quōd est malū,
non constituantur in aliqua specie:

¶ 3 Prat. Diuersorum actūm se-
cundū speciem, diuersi sunt ef-
fectus: sed idē specie effectus po-
test cōsequi ex actū bono & ma-
lo, sicut homo generatur ex adul-
terio, & ex matrimoniali con-
cupiscentia. ergo actus bonus & malus
non differunt specie.

¶ 4 Prat. Bonum & malum dici-
tur in actūbus quandoque secun-
dū circumstantiam, ut dictum
est; * sed circumstantia cū sit ac-
cidens, non dat specie actui. ergo
actus humani nō differunt specie
propter bonitatem & malitiam.

SED CONTRA. Secundū Phi-
losophū in 2. Eth. * Similes habi-
tus, similes actus reddunt; sed ha-
bitus potest & malus differēt spe-
cie, ut liberalitas & prodigalitas,
ergo & actus bonus & malus dif-
ferunt specie.

RESPON. Dicēdū, q̄ omnis
actus specie habet ex suo obiecto

nulla erit in moralibus mali species positiva
mali: ac per hoc nulla uere, & propriè contrarietas inter actūm,
habitumque iustitia & iniustitia, temperantia & intemperantia:
quod est contra communē doctrinam. Oportet enim n̄ rūque
contrariorū ut sic, esse ens positivū formaliter, & nō tantum
subiectivū.

¶ Ad claritatem huius obserue difficultas scito, quod dicere nō
auderē, nisi expressa diu Thosentia in prima par. q. 4. ar. 1. ad
2. & 3. cōtra Gen. c. 9. explicaret, quod hic tangit. s. q̄ malum ge-
nus, & differentia in moralib⁹ formaliter, est ens positivū, & bonū

*Super Questionis de
eminentia. Articulum
quartum.*

Circa quintū at
ticulū huīus de
cima octauq̄ questionis,
& specialiter in
responsione ad secū-
dū, dubit magnū
dilucidandū est, quo
modo stat hē duo
simili, scilicet differē-
tia secundū bonū
& malū, cōstituit
distīnctas & contrari-
tas species actūm
moralium: & malū
nō est natura ali-
qua, sed nihil, ut Au-
gust. & Dion. dicit.
Si enim actū mora-
lis malus, pura, intē-
perantia, species est
aliqua inter entia cō-
traria species tempe-
rantia, sicut nigredo
albedinis, sequitur, q̄
differentia mali est
natura aliqua, & non
priuatum. Constat.
quod priuatum nullā
potest cōstītutere spe-
ciei actūs, aut habi-
tus, aut cuiusque rei.

Si autem malum se-
cundū totam suam
formale latitudinē,
priuatio, nibilq; est:
de hac enim loqui-
tur, ac per hoc nulla uere, & propriè contrarietas inter actūm,
habitumque iustitia & iniustitia, temperantia & intemperantia:
quod est contra communē doctrinam. Oportet enim n̄ rūque
contrariorū ut sic, esse ens positivū formaliter, & nō tantum
subiectivū.

¶ Ad claritatem huius obserue difficultas scito, quod dicere nō
auderē, nisi expressa diu Thosentia in prima par. q. 4. ar. 1. ad
2. & 3. cōtra Gen. c. 9. explicaret, quod hic tangit. s. q̄ malum ge-
nus, & differentia in moralib⁹ formaliter, est ens positivū, & bonū